

MALMÖ HÖGSKOLA

ISSN 1652-7224 • Publicerad den 14 december 2011

[Klicka här för utskriftsvänlig pdf-fil](#)

Läs mer om idrottshistoria på idrottsforum.org

Läs mer om dansk idrott, idrottspolitik och idrottsforskning på idrottsforum.org

Leg i internationalt møde og sammenstød – en indonesisk regnskovsindianer fortæller

Henning Eichberg

Center for idræt, sundhed og civilsamfund, Syddansk Universitet

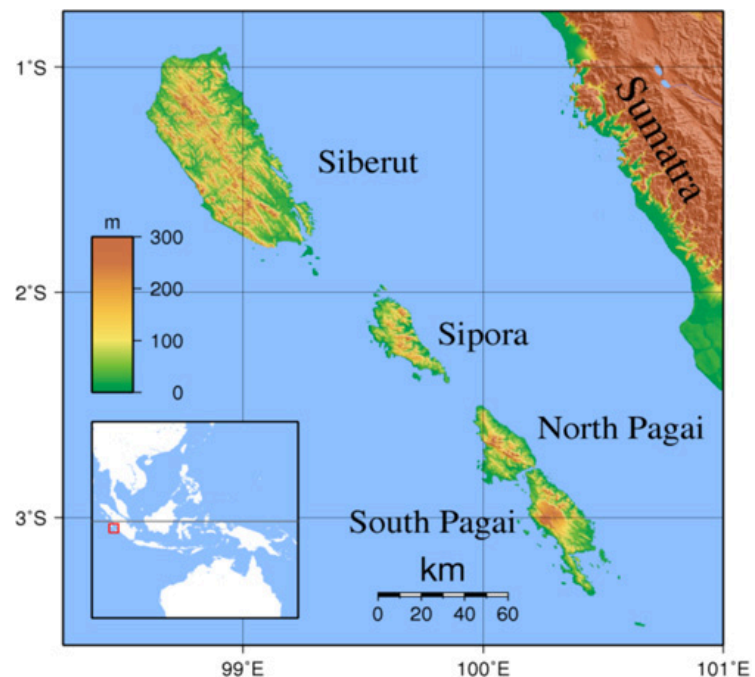
På eftermiddagen den 3 november 2011 höll tre nyutträdde professorer vid Syddansk Universitet i Odense sina installationsföreläsningar. De tre professorerna är alla verksamma vid forskningsenheten Bevægelse, Idræt og Samfund vid Institut for Idræt og Biomekanik, och de är alla tremycket meriterade forskare med en omfattande produktion till sina namn. Den övergripande rubriken var "Idrætspolitik, leg, civilsamfund og sundhed" och härunder talade, efter en inledning av dekanen Ole Skøtt, professor [Bjarne Ibsen](#) om "Idræt, politik og civilsamfund", professor [Henning Eichberg](#) om "Leg i internationalt møde og sammenstød", samt professor [Jørn Hansen](#) om "Fra fritidsadfærd til sundhedsadfærd – hvorledes idræt blev til folkesundhed". Det hela avslutades med "Kommentarer til de tre forelæsning" av professor Ove Korsgaard, Institut for uddannelse og pædagogik vid Aarhus Universitet. Och med reception i restaurangen, så klart.

Vi har i denna uppdatering fått tillfälle att publicera Henning Eichbergs föreläsning. Hennings

professur avser studium av kroppskultur med särskild inriktning på lek och spel, och hans forskning kommer att fokusera teoriutveckling när det gäller leken, och speciellt på fenomenologisk historisk metod och interkulturell komparativ analys. Installationsföreläsningen berättar historien om ett intressant kulturellt möte och kulturkrock i skärningspunkten mellan lek och idrott, i en kolonialistisk kontext.

På Siberut, en af Mentawai-øerne i ækvatorområdet vest for Sumatra, lever urskovsindianere med erindringer om tiden under hollændernes kolonimagt. Hollænderne herskede indtil Anden Verdenskrig, da de blev fordrevet først af den japanske armé og senere af den indonesiske nationalbevægelse. En gammel mentawaiier fortalte om en hollandsk koloniofficer: Man havde det ganske godt med ham (det er den typiske venlighed, hvorfor etnologerne har kaldt dette folk for "de bløde vilde"), men

der var engang, vi ikke var tilfredse med ham. Han havde sagt, at vi alle skulle komme ned til kysten og tage bue og pil med. Der havde de lagt alt smukt tilrette og ventede på os på en stor plads. Vi fik mad og drikke, og så tog de en kokosnød og sagde, at vi skulle skyde efter den. Det gjorde vi så, og når nogen ramte, så råbte og skreg de, som om vi havde truffet en abe og ikke en kokosnød. Til slut fik vi vores løn og kunne atter vende hjem. Men hvad der efter vores mening ikke stemte, var, at vi ikke fik lige meget. Et par stykker fik en masse, og andre fik overhovedet ingenting. Vi blev alle en smule vrede i hjerterne. Man hvad skulle vi gøre? De er jo, som de er.

Og på spørgsmålet om, hvem det var, der havde fået mest, svarede han: "Ja, det var jo netop det, vi ikke forstod. Det var helt tilfældigt, uanset hvilken klan de kom fra."^[1]

Denne historie om en misforståelse viser, at kroppen er politisk. Legen kan være udgangspunkt for "vrede" følelser, for kulturkonflikt. Lad os se nærmere på dette sammenstøds mønster.

Legens og konfliktens konfigurationer

Legen danner en figur i et bestemt *rum*. Mentawaierne jager med bue og pil i regnskoven. Stedet ved kysten, ved regeringsstationen, er ikke deres legeplads. Når de leger eller danser, foregår det i eller omkring deres langhuse, som ligger langs floderne, som er deres transportveje. De pragtfulde langhuse har et dansegulv i deres midte, med løse brædder til at trampe og "tromle" på. Kysten er derimod magtens sted, og det er den også i dag – stedet for regeringsmagten, politi, militær, forretningsmændene, der stjæler mentawaiernes land og træer, og senest surferne. Desuden er kysten udsat for tsunamier. Man kommer derved, når man er indbudt, men ellers?

Leg foregår desuden i *tiden*. Mentawaiisk bueskydning er en hverdagsaktivitet. Folk skyder aber for at forsyne sig med mad. (Hovedjagt og krig hører fortiden til.) Kolonimagten indplacerede deres skydning imidlertid på en anden måde – som leg i sammenhæng med sportslig fest. Alligevel er det mest her, i festen, at urskovsfolk og koloniherrerne mødtes i en vis gensidig forståelse. Mentawaierne elsker at holde fest, som gerne er forbundet med dans og anden kropslig udfoldelse. Store dele af deres liv bestod af festligheder (hvilket "moderniseringen" siden drastisk har reduceret). Indianernes festglæde bliver ikke mindre ved, at de hollandske koloniherrer fejrer deres egen fest (hvis anledning sandsynligt var den hollandske dronnings fødselsdag). Der var i hvert fald mad, drik og pynt.

Leg er ganske væsentligt noget med *stemning*. Bevægelserne i rum og tid får deres betydning gennem følelser, og der opbygges en særlig atmosfære. De hvide råbte og skreg, som den gamle mand erindrer sig. Deres energiudladning var knyttet til resultaterne. Men kan levende forestille sig, hvordan der toppede spændingen, latter og begejstring, når det

lykkedes en mentawai'er at ramme kokosnødden. Denne stemning var fremmed for mentawai'erne. De kan bestemt glæde sig over det at ramme en abe som bytte. Men at ophidse sig over en skudt kokosnød – det er simpelthen latterligt.

I legen bearbejder man *relationer*, menneske og menneske imellem. Mødet er helt centralt for legens forståelse – men hvilket møde? Sportens pointe er at skabe forskel, og denne relation anvendte de hollandske koloniofficerer i deres festarrangement ganske naivt. Gennem skyttekonkurrencen opbygges der et hierarkisk forhold mellem deltagerne – vindere og tabere. Forskellen bliver rituelt understreget gennem prisuddelingen. Men det er fremmed for urskovsindianernes socialkultur. Mentawai-folket levede i et høvdingeløst samfund. Ganske vist kender man her også forskel mellem menneskerne – den går især mellem forskellige langhus-klaner. Nogle betragter man som mere venlige, andre snarere med mistro. Men livet inden for klanen er præget af lighed og balance. På trods af at der var forskel mellem præsten (rimata) som traditionel autoritet, shamanen (sikerei) som karismatisk healer, almindelige klanfolk og eventuelt adopterede, boede man bogstaveligt i ét hus. Hollændernes prisuddeling til enkelte ”vindere” forstyrrede denne balance, og man forstod den ikke. På denne måde gør man ikke forskel mellem mennesker. Sportens individualisering vækker vrede følelser.

Og til sidst: Legen kan *objektiveres*. Ud af menneskernes bevægelser kan der komme resultater, gennem leg kan man producere – for eksempel data i centimeter, gram, sekunder og points. De kan oversættes til priser, som mentawai'eren forstår som ”løn”. Herfra udvikler sig hovedkonflikten i den gamle mentawai'ers historie. Skydningen ved kysten er organiseret omkring sportens resultatproduktion. Konkurrencens præstationsprincip, hvem der skyder bedst og går med prisen, er del af vesterlandsk produktivisme og bliver hos mentawai-folket en kilde for vrede – det betragtes som uretfærdig lønfordeling.

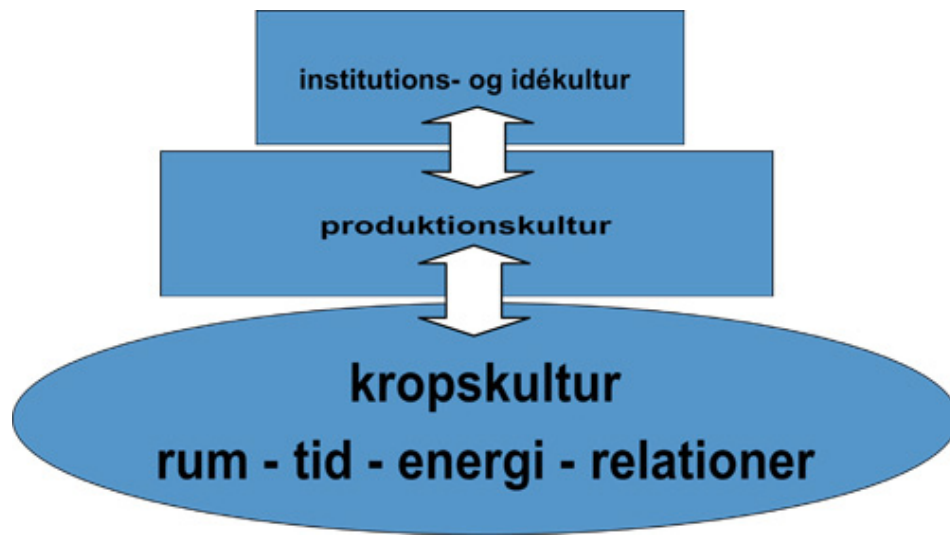
Sportens ”objektivitet” – som hele konfiguration af rum, tid og energi, relationer og objektivisering – er altså kulturelt relativ. Den er ikke universel, som den olympiske sports filosoffer fortæller.

Abetrofær i langhuset er en anden objektivisering end et skudt kokosnød og et sportsresultat.

Kultur er ikke (kun) derude, men indenfor

Hvad har vi gjort ved denne betragtning? Ved at sammenligne legens rum, legens tid, legens stemninger, legens relationer og legens objektiviseringer og produktion går vi fra fænomenet via en differentiell fænomenologi, altså sammenligning af forskel, til fænomenets mønster. Det er konfigurationsanalysens vej.

Konfigurationsanalysen har en vigtig kritisk pointe i en tid, hvor man plejer at sætte individet i centrum. Man gør, som om det enkelte menneske først og fremmest er alene i verden. Individet skulle være udgangspunktet for det hele, og kulturen er kun et "miljø" eller omverden derude. Dette udtrykkes gerne i løgmodellen:

Denne metodiske individualisering spejler den vesterlandske individ-centrering. Modellen har sin logik især under kapitalismens vilkår: Jeg er, hvad jeg køber, altså er jeg. Men regnskovsindianeren fortæller en anden historie. Kulturen er indenfor. Den har med vores samspil, bevægelser og følelser at gøre.

Set på denne måde forærer legen os en nøgle til at forstå kulturen – og os selv. Leg åbner tilgang til menneskeforskningen om krop og kultur – herunder til interkulturel forskel og til kulturkonflikt. Her har vi kigget på legens kolonisering (som i vore dage fortsættes som nykolonisering). Dermed viser leg sig ikke mindst som politisk.

Litteratur

Om Mentawai og andre indonesiske kulturer

- Eichberg, Henning 1981: „Blumen im Haar sind verboten. In einem Dorf der Mentawaier in Indonesien.“ In: *Unter dem Pflaster liegt der Strand*, 8: 7-41.
- Eichberg, Henning 1981: *Sozialverhalten und Regionalentwicklungsplanung. Modernisierung in der indonesischen Relationsgesellschaft (West Sumatra)*. (= Sozialwissenschaftliche Schriften. 3) Berlin: Duncker & Humblot.
- Eichberg, Henning 1983: „Die Schönheit des Sitakigagailau, der Kreisel und das Kind im Arm. Ein dennoch relativistischer Weg zu den Körperkonfigurationen von Mentawai (Indonesien).“ In: Rolf Gehlen & Bernd Wolf (Hrsg.): *Der gläserne Zaun*. Aufsätze zu Hans Peter Duerrs "Traumzeit". Frankfurt/M.: Syndikat, 151-168.
- Eichberg, Henning 1987: "Blomstens bevægelse eller 'matriarkatets forsvinden'? Kroppen som tilgang til hverdagslivet i den tredje verden." In: Finn Stepputat (red.): *Hverdagslivsstudier i den tredje verden*. København: Institut for Kultursociologi, 62-79.
- Geertz, Clifford 1960: *The Religion of Java*. London: Collier-MacMillan, Glencoe.
- Geertz, Clifford 1972: "Deep play: Notes on the Balinese cockfight." In: *Daedalus*, 101: 1?37.
- Lindsay, Charles (Photographs) & Reimar Schefold (essay) 1992: *Mentawai Shaman – Keeper of the Rain Forest. Man, Nature, and Spirits in Remote Indonesia*. New York: Aperture.
- Schefold, Reimar 1980: *Spielzeug für die Seelen. Kunst und Kultur der Mentawai-Inseln (Indonesien)*. Zürich: Museum Rietberg.
- Wagner, Wilfried 1989 (Hrsg.): *Mentawai. Identität im Wandel auf indonesischen Ausseninseln*. Bremen: Übersee-Museum und Universität Bremen.

Om konfigurationsanalyse

- Eichberg, Henning 1978: *Leistung, Spannung, Geschwindigkeit. Sport und Tanz im gesellschaftlichen Wandel des 18./19. Jahrhunderts*. (= Stuttgarter Beiträge zur Geschichte und Politik. 12) Stuttgart: Klett.
- Eichberg, Henning 1998: *Body Cultures. Essays on Sport, Space and Identity*. London & New York: Routledge.
- Eichberg, Henning 2001: "Thinking contradictions. Towards a methodology of configurational analysis, or: How to reconstruct the societal signification of movement culture and sport." In: Knut Dietrich (ed.): *How Societies Create Movement Culture and Sport*. University of Copenhagen: Institute of Exercise and Sport Sciences, 10-32.
- Eichberg, Henning 2010: "Body Cultures – encyclopedic keywords. Configurational analysis." In: *International Journal of Eastern Sports & Physical Education*, Suwon, 8, 2: 18-21. Also [http://en.wikipedia.org/wiki/Configurational_analysis_\(Konfigurationsanalyse\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Configurational_analysis_(Konfigurationsanalyse))
- Eichberg, Henning & Bo Vestergård Madsen, 2006: *Idræt som fest. Bogen om landsstævnet*. (= Bevægelsesstudier. 7) Århus: Klim.
- Hall, Edward T. & Mildred Reed Hall 1990: *Understanding Cultural Differences*. Yarmouth/Maine: Intercultural Press.
- Mindegaard, Peter 2007: "Towards new forms of popular football?" In: *Idrottsforum*, Malmö, 6 June.

<http://www.idrottsforum.org/articles/mindegaard/mindegaard070606.html>

Møller, Jørn 1992: "Sportificering af leg – overvågning eller ej." In: Møller 2010: *Med leg skal land bygges*. (= Bevægelsesstudier. 10) Gerlev: Bavnebanke, 173-187.

Svendsen, Annemari Munk 2009: *Fra legemets pleje til viljens styrke – sundhedskulturer i den danske folkeskole gennem 30 år belyst gennem læremidler til sundhedsundervisningen*. Ph.d., Syddansk Universitet: Institut for Idræt og Biomekanik.

Not

[1] Teksten fik jeg fra Reimar Schefold. Tak for det.

Copyright © **Henning Eichberg 2011**